

мир Радовановић оптужује због преваре и прављења лажних исправа, те се уз помоћ сведока и исправа истражује његова кривица.

Најзад, треба истаћи да је непостојање једног комплетног кривичног закона представљало велику тешкоћу у пресуђењу, поготово за судије које нису имале никакво предзнање, те су целокупно искуство у овом одговорном послу морали стицати сами.

Биљана Марковић

Dr Klaus Berchtold: »DER BUNDESPRÄSIDENT«, Springer-Verlag, Wien — New York, 1969, 354 s.

Институција шефа државе представља значајну институцију у уставном и политичком систему једне земље. Место, карактер, функције и улога овога органа могу у знатној мери опредељивати и сам карактер уставног и политичког система једне земље. Разлике које су се јављале међу појединим политичким системима у односу на положај и улогу шефа државе у политичком систему, биле су основа или један од значајних елемената у истраживању и изучавању политичких система и њиховог функционисања. То је био и разлог да су функције и положај шефа државе у уставном и политичком систему за многе теоретичаре били једини и искључиви критеријум класификовања и диференцирања политичких система, или је то барем био значајан моменат и елемент међусобног разликовања политичких система. Због свега тога је разумљиво и интересовање правне и политичке науке и мисли за изучавање ове институције.

Вредан допринос изучавању карактера, места и улоге институције шефа државе налазимо у књизи др Клауса Бертхолда (Klaus Berchtold) »Der Bundespräsident«, која је у издању Springer-Verlag изашла 1969. године. У поменутом делу посебно исцрпно и свеобухватно се анализирају и изучавају уставноправни, па и политиколошки аспекти положаја и карактера институције шефа државе, односно председника једне савезне републике као што је Аустрија. Пре преласка на анализу и објашњења која се односе на институцију шефа државе у Аустрији, аутор посећује значајну пажњу неким општим и теоријским питањима која се односе на положај и улогу шефа државе у уставном и политичком систему. У том делу нарочита пажња је посвећена значају функције шефа државе у земљама са републиканским обликом владавине, при чему се посебна пажња поклања проблемима суверенитета у тим земљама и значају улоге шефа државе као органа егzekутиве, као и његовом значају у функцији органа који иступа у међународним односима. У оквиру првога дела свога рада, аутор анализира и структуралне проблеме уставноправног положаја шефа државе обухватајући овом анализом карактер и обележја остваривања положаја шефа државе у председничкој републици у класичном или дуалистичком парламентарном систему и у скупштинском систему. На крају овога дела ауторову пажњу везује питање функције шефа државе у правном систему.

У другом, по обиму ширем делу, аутор концентрише своју пажњу на истраживање уставноправног положаја и обележја институције савезног председника у Аустрији, сврставајући сву проблематику везану за ово питање на четири основна проблема у оквиру четири одељка.

Први одељак је посвећен основним организационим обележјима и институционалним димензијама положаја шефа државе у правном систему. Садржином овога одељка обухваћена су питања избора и трајања мандата председника републике; функције чије је вршење инкомпатибилно са функцијом председника републике; имунитетска заштита

председника републике; облици, карактер и дејство политичке и правне одговорности председника републике; заступање председника републике и питање накнаде коју председник републике добија за обављање поверених му функција. У овом одељку су, дакле, изложене правне претпоставке, оквири и услови за остваривање положаја председника републике у уставном систему. Њиховом анализом дати су и основни показатељи који димензионарају правни карактер положаја председника републике у уставном систему.

Садржина другог одељка обухвата анализу уставноправних овлашћења председника републике, чијим вршењем овај орган иступа у функцији органа који представља државу у односима са иностранством. Место и улога председника републике у овој области одређује се како са становишта одредаба унутрашњег уставног поретка, тако и у становишта међународног права. Место и улога председника републике у овој области одређени су и исцрпљују се у три основне групе функција спољног представљања. Прва група се односи на функције председника републике у домену закључења међународних уговора. Поред овлашћења која припадају председнику републике у поступку закључења међународних уговора овде се посебно обрађују и питања одобрења међународног уговора од стране Националног савета, обавеза одобрења међународних уговора, ратификација међународних уговора, као и наређење за испуњење међународних уговора. Друга група овлашћења председника републике обухвата права везана за активно и пасивно посланство, као и одговарајућа конзуларна овлашћења, као права чије вршење класично, традиционално припада шефу државе. У трећу групу сврстана су права председника републике у домену објављивања рата и закључења мира.

Трећи одељак, који заузима највише простора у поменутом делу, аутор посвећује карактеру и остваривању уставних функција шефа државе које он остварује у оквиру постојећег уставног система. У овом одељку су обухваћена одређена извршна овлашћења председника републике, при чему се посебно обрађују правни акти које доноси председник републике, њихова правна природа, садржина, карактер и сл.; права председника републике која се односе на именовање савезних службеника и савезних функционера; овлашћења председника републике везана за доделу одликовања и почасних звања; права везана за народни референдум како о питањима која представљају законску материју, тако и о питањима уставног карактера; овлашћења председника републике у односу на премештање седишта највиших савезних органа, као и његова права у односу на позакоњење (легитимацију) ванбрачне деце. Сва наведена овлашћења председника републике, аутор обухвата једним скупним појмом, одређујући их као извршна овлашћења.

У оквиру овога одељка обрађују се и међусобни односи, утицаји и везе између председника републике и општег представничког тела. Аутор првенствено разматра она овлашћења председника републике, које он остварује у односу према Националном савету и којима се институционално изражавају међусобни односи председника републике и Националног савета. Ова права председника републике обухватају, на пример: овлашћење сазивања новоизабраног Националног савета и сазивање заседања Националног савета, као и права везана за распуштање националног савета. Поред разматрања односа председника републике према Националном савету, аутор не пропушта да своје изучавање употпуни и анализом односа председника републике према Савезном савету, Савезној скупштини, као и скупштинама земаља чланица федерације.

Једна од значајних димензија у одређивању уставноправног положаја председника републике изражава се и у остваривању његових овлашћења у односу према савезној влади и владама земаља чланица федерације. Из тога проистиче и ауторово интересовање за анализу права и дужности шефа државе у домену избора и именовања савезне владе, у питањима разрешења или оставке владе или појединог савезног министра, у формирању привремене владе итд. Основ и разлог признавања и

установљавања наведених овлашћења у корист председника републике проистичу из чињенице да председнику републике припадају одговарајућа овлашћења извршног карактера из чијег остваривања нужно проистичу и одговарајући односи као влади као органу коме је поверено обављање извршних и оперативних послова.

Полазећи од значаја утицаја који на положај председника републике у уставном и политичком систему могу имати његова овлашћења у законодавном поступку, аутор посебну пажњу посвећује овој проблематици. Две су основне карактеристичне ситуације у којима председник републике остварује своја права и дужности у овој области. Једна ситуација се односи на вршење права и дужности председника републике у редовном поступку доношења савезних закона. У том случају у корист председника републике установљено је право да доноси акт о проглашењу закона. Поред указивања на садржину и ширину овлашћења председника републике у овој области, аутор указује још само на карактер и садржину самога акта о проглашењу закона. Друга ситуација у којој председник републике врши своја овлашћења у законодавном поступку је изузетна. Њу карактерише постојање изузетних околности у политичком систему. Из те чињенице проистичу и нешто другачија овлашћења председника републике у упоређењу са његовим овлашћењима у законодавном поступку, која он врши у редовним приликама. То је разлог што аутор на овим питањима дуже задржава нашу пажњу. Анализа проблематике у овој области обухвата: проблем правне природе правила и аката које доноси председник републике у изузетним ситуацијама, претпоставке за примену права председника републике у таквим ситуацијама, поступак проглашења изузетних околности; ограничења у односу на садржину аката донетих у изузетним приликама; парламентарну, односно политичку, и правну контролу аката донетих у изузетним околностима итд.

Председнику републике припадају и одговарајућа класична овлашћења у области правосуђа. У овом случају аутор узима интересовање за остваривање права на давање помиловања. Аутор анализира, поред надлежности председника републике у погледу остваривања права на давање помиловања, још и питања: суштине и карактера права на помиловање; поступка у коме се ово право остварује као и последица и дејстава таквога акта председника републике.

На крају овог одељка аутор разматра, у краћим цртама, и неке од димензија и елемената којима се успостављају међусобни односи председника републике и Уставног суда. Поред претпоставки за остваривање надлежности председника републике у тим односима дато је одговарајуће место и карактеру, улози и значају различитих ставова (правоснажних, извршних и сл.) Уставног суда, у циљу прецизног сагледавања овлашћења председника републике у тим питањима.

Последњи одељак овога дела аутор је посветио питању политичког значаја институције председника републике покушавајући да основе политичког утицаја председника републике нађе у одређеним карактеристичним и конкретним ситуацијама у политичком систему (на пример: положај и карактер институције председника републике у уставној кризи 1933. године, буџетским кризама 1952, 1960. и 1965. године и сл.).

Дело које је пред нама, чија је садржина изложена у кратким цртама, доприноси бољем разумевању институције шефа државе, а посебно доприноси изучавању уставноправних обележја ове институције. Ово дело посебно доприноси сазнавању уставноправног положаја и карактера институције шефа државе у Аустрији, с обзиром да даје исцрпну и свеобухватну анализу свих уставноправних обележја ове институције. Поменуто дело пружа и низ корисних података и знања за све оне који показују интересовање за изучавање упоредног уставног права.